

**HADELAND OG RINGERIKE
AVFALLSSELSKAP AS**

**ÅRSBERETNING OG ÅRSREGNSKAP
2013**

Innhold:	Side:
Årsberetning	2
Resultatregnskap	9
Balanse	10
Noter til årsregnskapet	12
Kontantstrømanalyse	19
Revisjonsberetning	20
Oppsummering	22
Vedlegg til årsberetningen	

HADELAND OG RINGERIKE AVFALLSSELSKAP AS

ÅRSBERETNING

1 Virksomheten

Selskapet har som hovedoppgave å gjennomføre og drifte et renovasjonssystem som oppfyller alle krav til innsamling og behandling av husholdningsavfall i kommunene Hole, Ringerike, Jevnaker, Lunner og Gran.

Dette omfatter drift av Trollmyra Avfallsanlegg på Bergermoen i Jevnaker kommune, samt seks gjenvinningsstasjoner i eierkommunene. I tillegg har selskapet mottak av næringsavfall og farlig avfall.

Selskapet har også ansvar for innsamling, behandling og etterbruk av kloakkslam fra kommunene Gran, Lunner, Jevnaker og Hole.

Med utbyggingen av biogassanlegget, med tilhørende produksjon av drivstoff for salg i markedet, samt levering av avfallsfraksjoner som råstoff, beveger HRA seg mer over til industriell virksomhet. Dette skaper flere arbeidsplasser, men setter også økende krav til kvalitet og leveringssikkerhet ovenfor kundene.

Alle oppgaver, både innen monopoldelen og næringsdelen, skal utføres i henhold til sentrale lover og bestemmelser, gitte tillatelser fra Fylkesmannen og lokale forskrifter.

Hovedkontor ligger på Bergermoen i Jevnaker kommune.

2 Generelt

Etter styrets oppfatning gir det fremlagte årsregnskapet med resultatregnskap og balanse med tilhørende noter, en fyllestgjørende informasjon om driften i 2013 og om stillingen ved årsskiftet.

Det er grunnlag for fortsatt drift, og årsregnskapet for 2013 er satt opp etter denne forutsetning.

Det er heller ikke etter regnskapsårets utgang, inntrådt forhold som etter styrets syn har betydning ved bedømmelsen av regnskapet. HRA defineres som et middels stort foretak.

Det er krav om at selvkostberegninger brukes ved fastsettelse av renovasjonsgebyret. Vi har derfor lagt ”Retningslinjer for beregning av selvkost for kommunale betalingstjenester”, rundskriv H-2140 fra Kommunal- og regionaldepartementet til grunn for årets årsoppgjør. Dette gir et noe annet resultat enn ved bruk av norsk standard regnskap. Dette kommer fram i notene til regnskapet.

3 Økonomi

Resultatregnskapet

Omsetningen økte fra 96,9 mill. kroner i 2012 til 97,9 mill. kroner i 2013. Årsresultatet før skatt ble på 6,9 mill. kroner, og etter skatt ble ordinært resultat 5,0 mill. kroner.

Årets overskudd overføres til annen egenkapital.

Siste års resultater etter skatt:

2000: kr. 196.025,-	2001: kr. 324.156,-	2002: kr. 327.409,-
2003: kr. 1.493.147,-	2004: kr. 3.036.585,-	2005: kr. 1.875.822,-
2006: kr. 4.097.539,-	2007: kr. 3.502.259,-	2008: kr. 232.238,-
2009: kr. 1.329.634,-	2010: kr. 1.924.001,-	2011: kr. 4.327.338,-
2012: Kr. 3.096.496,-	2013: kr. 4.987.231,-	

Kontantstrømanalyse

Likviditetsendring fra operasjonell virksomhet var på 21,1 mill. kroner, og driftsresultatet var på 8,4 mill. kroner.

Likviditet

Selskapets kortsiktige gjeld var 33,4 mill. kroner pr. 31.12.2013. Dette utgjør 48 % av samlet gjeld, mot 25,8 % pr. 31.12.2012. Kortsiktig gjeld er økt med 122 %. Dette skyldes opptak av byggelån i 2013, som vil bli konvertert i 2014. Langsiktig gjeld er på 33,0 mill kroner, og er redusert med 20 % siden 2012.

Likviditetsbeholdningen var 35,2 mill kroner pr. 31.12.2013. En økning på 5,5 mill kroner fra 2012.

Soliditet

Totalkapitalen var ved utgangen av året 108,2 mill. kroner sammenlignet med 92,8 mill. kroner i 2012. Egenkapitalen utgjør 36,7 % av totalkapitalen. Det er tilnærmet det samme som året før.

Finansiell risiko

Låneopptak

HRA har en langsiktig gjeld til kredittinstitusjon på 33,0 mill. kroner.

Ca. halve lånet er bundet til fastrente med fem års løpetid.

Fire av våre fem eiere har bindingstid på aksjonæravtalen til 2023. Dette gir god sikkerhet for gunstige låneopptak. Jevnaker kommune har bindingstid til 2017.

Tap på fordringer

Selskapet har forholdsvis store løpende kundefordringer, men basert på erfaring gjennom flere år har ikke dette vært noen stor risiko.

Likviditetsrisiko

Likvide midler er plassert i bank med flytende rente. Følger 3 mnd. NIBOR.

Beløp pr. 31.12.2013 var 35,2 mill kroner. Bankinnskudd varierer i takt med tidspunktene for fakturering.

Variasjoner i markedet

Monopoldelen, husholdningsavfallet, er stabilt.

Tilfeldige kunder med næringsavfall varierer en del, og er synkende.

Når det gjelder avsetning av papir, papp, metall og trevirke har vi flerårige avtaler. Mottak av matavfall sikres gjennom avtaler, men de er ikke så langvarige. Sjelden over to år.

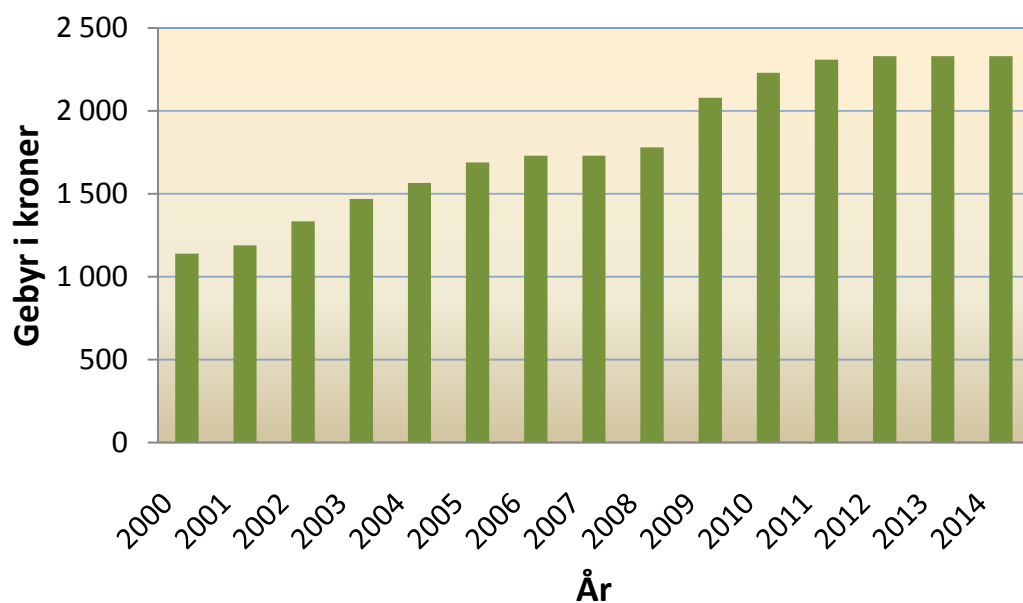
Renovasjonsgebyr

HRA legger fram forslag på eiermøte hver høst om neste års gebyr. Dette skal så godkjennes i alle kommunestyrene. I 2012 lå vi 8 % under landsgjennomsnittet vedrørende renovasjonsgebyrer.

Vi beholder samme gebyr i 2014, og ligger dermed fortsatt under snittet.

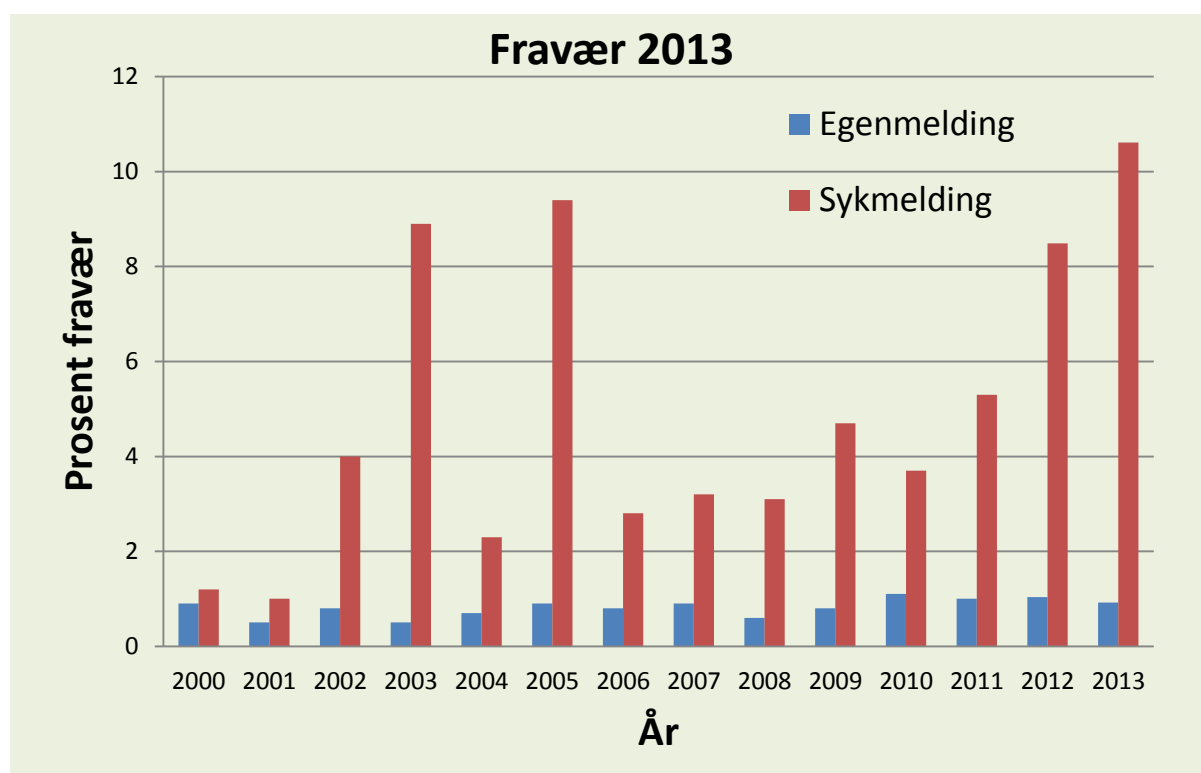
Alle abonnentene har samme gebyr, uavhengig hvilken kommune de bor i.

Standard renovasjonsgebyr HRA AS

4 Miljørapportering

4.1 Arbeidsmiljø

Fravær med egenmelding er fortsatt lavt, og vi håper denne trenden vil fortsette.

Egenmeldinger utgjør 2,1 dager pr. person, og utgjør 0,9 % fravær. Dette inkluderer ikke egenmelding ved syke barn. Fravær pga syke barn utgjør 26 dager.

Fravær med sykmelding er det høyeste siden år 2000, men vi kan ikke se at det er noen spesielle sammenhenger mellom jobbsituasjon og type fravær.

Bedriften har ikke eget arbeidsmiljøutvalg, men har to verneombud for henholdsvis kontor og driftsmiljø.

Bedriften har en stabil bemanning, og det er styrets oppfatning at arbeidsmiljøet er godt.

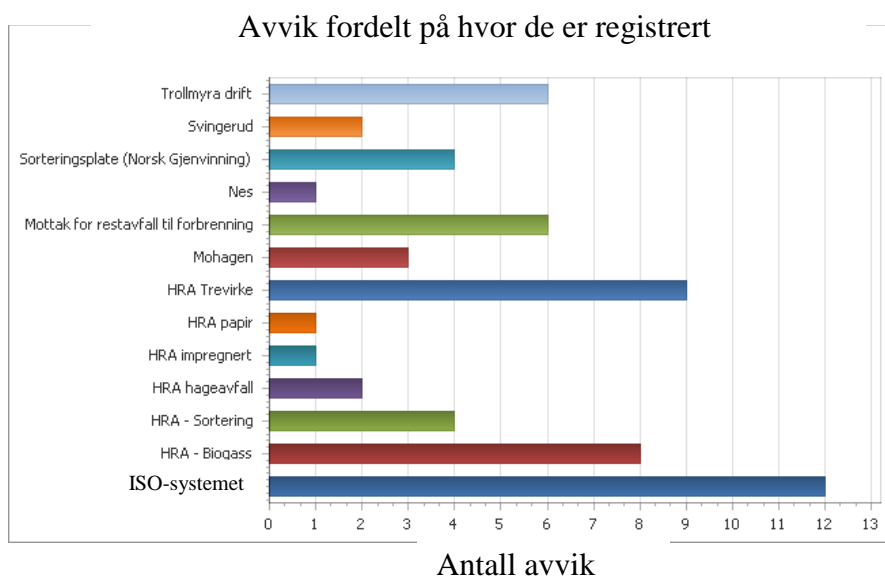
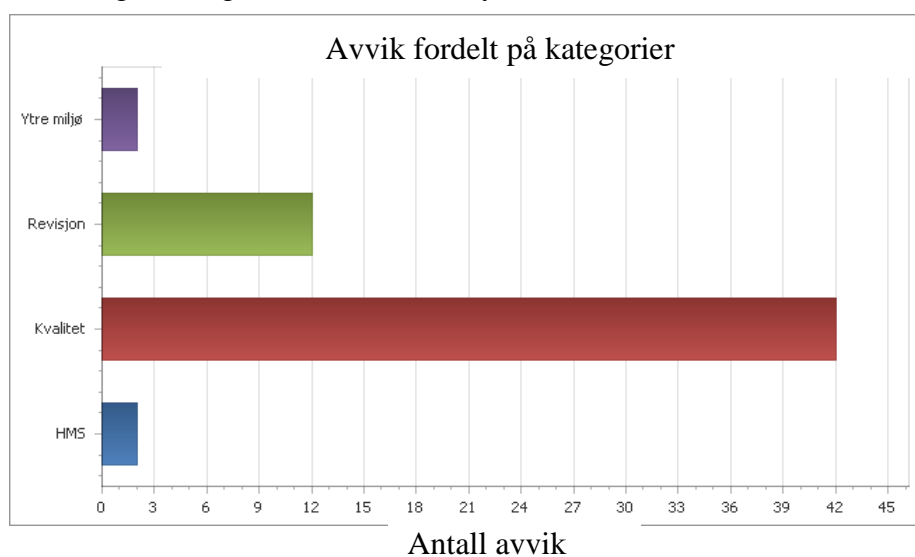
I samarbeid med Stamina Helse settes det årlig opp en virksomhetsplan for helse, miljø og sikkerhet. I 2013 har vi gjennomført:

- Helseundersøkelse, med livsstilsjekk, av alle ansatte.
- Sørget for nødvendige vaksinasjoner.
- Skikurs
- Meditasjon og samtaler

Likestilling

HRA har sju kvinner blant nitten ansatte. Dette gir en kvinnerepresentasjon på 37 %. Styret består av to kvinner og fire menn.

4.2 Registrering av avvik fra ISO-systemet

Alle avvik er registrert med dato, sted, kategori, beskrivelse og frister. Kvalitetsavvikene dreier seg mest om feilsorteringer. Alle avvik ligger i ISO-databasen med forklaringer og tiltak.

- 4.3 Miljøaspekt (produkter/tjenester som kan påvirke det ytre miljø)
Vi har registrert 35 miljøaspekt med beskrivelse av miljøpåvirkning, status og betydning. Dette ligger lagret i ISO-databasen.
- 4.4 Skader og ulykker
Det har ikke vært noen yrkesskader på egne ansatte i 2013. En ansatt hos en leverandør fikk kuttskader i en hånd under monteringsarbeid.
- 4.5 Råvarebruk og energi
Gass fra deponiet og biogassanlegget er vår hovedenergikilde, og sørger for oppvarming av kontor/lagerbygg og biogassprosessen.
Som reserveoppvarming brukes olje, men i 2013 er dette ikke benyttet.
- 4.6 Utslipp av drivhusgasser
- Deponigass som lekker ut mellom gassbrønnene på deponiet inneholder ca. 48 % metan, ca. 50 % CO₂, små mengder nitrogen og sporstoffer. Mengde som lekker ut er usikker og vanskelig å måle, men vi måler hvor det lekker, og gjør tiltak.

Gass fra brønner i deponiet og biogassanlegget:

Anlegg	Mengde biogass pr år i m3	CO2 i tonn	Metan i tonn til varme/strøm
Deponibrønner	709.500	701	254
Biogassanlegg	1.015.500	703	472

Ved vanlig drift er det bare utlekket metan fra deponiet som bidrar til drivhuseffekt. CO₂ som slippes ut fra deponi og biogassanlegget er i naturlig kretsløp. Metan fra gassbrønner og biogassanlegg blir brent i motor, fyrkjel eller fakkel.

- 4.7 Utslipp av luktenheter
Siste store luktundersøkelse ble gjennomført i 2010. Lukt fra deponiet var da redusert med 25 %, sannsynligvis mer pga overdekning av deponiet, i forhold til målinger i 2007. Vi gjennomførte også en registrering hos fire husstander i tre måneder i 2010. Disse registreringene viste lite lukt.
Lukt fra biogassanlegget kan forekomme ved større driftsforstyrrelser. Dette dreier seg om utslipp av gass fra sikkerhetsventilene.
Ved vanlig drift vil all ventilasjonsluft fra biogassanlegget renses gjennom et biofilter, og ikke spre lukt til naboområdene. Vi har i år renoveret biofilteret og skiftet biomasse.

Kompostering av hageavfall og lagring av hogget trevirke skaper også lukt, men denne lukta vil av de fleste ikke ble karakterisert som vond.

Vi arbeider ufortrødent videre med å redusere luktplager, og vi har etablert et system for innrapportering av luktplager. Alle kan via vår hjemmeside melde inn eventuelle luktplager. Vi forsøker også å opprette en gruppe beboere som skal utføre en utvidet luktregistrering, men vi sliter med å finne villige personer.
Helt på slutten av året hadde vi flere tilfeller med egenantenneing i hagekomposten. Dette medførte en del røyk og sur lukt.

- 4.8 Støy og støv
Det er ikke registrert noen støy eller støvplager fra anlegget.

- 4.9 Utslipp til vann
Vårt deponi ligger i en dødisgrop på en morenerygg, og har dermed ikke rennende overflatevann inn eller ut av området. Alt vann som renner gjennom gammel fylling uten bunntetting, går ned i grunnvannet. Vi har flere prøvebrønner hvor det tas prøver to ganger pr. år. Brønner nærmest deponiet viser som ventet forurensning, men i en brønn ca. 250 m fra deponiet, finnes bare små spor.
Avstand til nærmeste vassdrag er ca. 2 km, og hydrogeologiske undersøkelser konkluderer med null forurensning av resipienten som er Randselva.
Fra og med 1998 er alt avfall deponert på bunntettet område med oppsamling og rensing av sigevann.
Sigevann blir kontrollert med hensyn på mengder og kjemisk innhold av forurensning. Rapport vedrørende grunnvann og rensing av sigevann sendes Fylkesmannen årlig.
- 4.10 Farlig avfall/generell avfall fra egen bedrift
Egen bedrift har ingen produksjon som genererer farlig avfall, og annet avfall som oppstår blir sortert.
- 4.11 Transport og utslipp
Transport er en viktig og nødvendig del av avfallshåndteringen, og dette gir vanligvis utslipp av skadelige gasser som CO₂ og NO_x. Tiltak som gir positive bidrag er god logistikk og bruk av biler med motorer som oppfyller krav til EURO 5 normen.
I forbindelse med skifte av renovatør den 1. juni 2013, ble det stilt krav om renovasjonsbiler som skulle bruke biogass som drivstoff. RenoNorden AS, vår nye transportør fra nevnte dato, kjører i dag med tolv gassdrevne renovasjonsbiler. Disse bilene har null utslipp av skadelig CO₂. CO₂ utslippet fra biogass er i kretsløpet, og påvirker ikke drivhuseffekten. Utslipp av partikler og NO_x er også kraftig redusert.
Bruk av biogass som drivstoff på renovasjonsbilene vil redusere CO₂ utslippet med ca. 266 tonn pr. år.
Transport av avfallsfraksjoner fra gjenvinningsstasjonene har også vært ute på ny anbudsrunde, og her er det stilt krav om biler med Euro 5 motorer.
- 4.12 Miljøstyring
Strategi og mål er beskrevet i selskapets strategiplan, revidert og vedtatt i november 2011. Informasjon, rutiner og prosedyrer er beskrevet i selskapets kvalitet og miljøsystem. Vi har lagt ned mye arbeid i et web-basert ISO-system, basert på NS-ISO 9001 og NS-ISO 14001, og sertifisering skjedde i desember 2011.
Teknologisk Institutt har en gjennomgang hvert år.
- 4.13 Forebyggende tiltak, beredskap og varsling
ISO-systemet inneholder oversikt over miljøaspekter med tiltak og utbedringer. Beredskapsplan ligger også i ISO-systemet med varslingsrutiner og dokumentasjon på gjennomførte opplæring/øvelser.
- 4.14 Sikring av etterdrift av deponi
"Stiftelsen etterbruksfond for Trollmyra deponi" ble stiftet 24. januar 2008.
Stiftelsen har som formål å sikre etterdrift, samt bidra til ekstraordinær drift av Trollmyra deponi. Stiftelsen ble tilført kr. 1.026.352,- i 2013, og har nå en kapital på 6,2 mill kroner. Inntekter til fondet kommer fra et påslag på kr. 30,- fra hvert husholdningsabonnement og kr. 10,- fra hvert hytteabonnement. I tillegg kr. 40,- pr. tonn næringsavfall som HRA tar i mot.
- 4.15 Stikkprøver
Alle lass med restavfall til deponi blir kontrollert.

5 Fremtidig utvikling

HRA skal oppfylle sentrale krav til avfallshåndtering, samtidig som selskapet skal drive forretningsmessig forsvarlig innenfor den konkurranseutsatte delen av vår virksomhet.

Resultatregnskapet for 2013 gir overskudd, og budsjettet for 2014 er vedtatt med et forventet positivt resultat.

Restavfall sendes til energigjenvinning. Dette gir bedre miljø med hensyn til lukt, måker og forurensning, men gir økte kostnader i forhold til tidligere deponering.

Selskapet satser på energigjenvinning av våtorganisk avfall. Med vilje til, og stor interesse for, produksjon av fornybar energi, har styret vedtatt en utvidelse av kapasiteten på biogassanlegget. Produksjon av biogass til bildrivstoff er en svært interessant og miljøriktig satsing.

Etter en lang søknadsrunde med avslag og med anke til KLIF, fikk selskapet endelig den 10. april 2013 klarsignal fra Klima og forurensningsdirektoratet. Alle klager var da avvist.

Andre halvår 2013 har vært en svært travel periode med utbyggingen av biogassanlegget. Selskapet har i stor grad utført anbudskonkurranser i egen regi, og oppfølging/byggeledelse gjøres også med egne ansatte. Dette krever mye, og noen andre oppgaver kan nok ha blitt skjøvet noe til side.

Produksjon av egen, kortreist drivstoff, biogass, regner selskapet kommer i gang i mars 2014.

Skal Norge oppfylle sine internasjonale forpliktelser og samtidig oppfylle Stortingets klimaforlik, må alle gjøre en innsats. HRA tar sitt ansvar alvorlig, og setter inn ressurser der miljøgevinsten blir størst. Dette hjelper også våre eierkommuner til å oppfylle målene i sine klima- og energiplaner.

Styret ser det som en utfordring og en interessant oppgave å drive selskapet, basert på strategiplan, erfaringer og eiernes eierstrategi, slik at det bidrar til å oppfylle de mål som sentrale myndigheter har satt innen miljø og avfallsbehandling.

Jevnaker, 11. mars 2014

Ole Petter Løbben
Styreleder

Signe von Streng
Nestleder

Tore Solheim
Styremedlem

Leif Kristian Alm
Styremedlem

Gunn M. Johannessen
Styremedlem

Bjørn Haugen Morstad
Styremedlem

Amund Bø
Daglig leder

HADELAND OG RINGERIKE AVFALLSSELSKAP AS

	Note	2013	2012
RESULTATREGNSKAP			
DRIFTSINNTEKTER			
Salgsinntekt	1, 2, 14	97 431 251	96 500 552
Gevinst ved avgang av anleggsmidler		78 000	15 000
Annen driftsinntekt		383 242	385 412
SUM DRIFTSINNTEKTER		97 892 493	96 900 964
DRIFTSKOSTNADER			
Direkte driftskostnad	3	60 268 928	58 770 984
Lønnskostnad	5	10 655 898	10 232 288
Avskrivning på driftsmidler	7, 8	7 352 740	8 756 521
Nedskrivning av driftsmidler og immaterielle eiendeler	7	0	2 638 000
Annen driftskostnad	5	11 254 253	11 237 130
SUM DRIFTSKOSTNADER		89 531 820	91 634 923
DRIFTSRESULTAT		8 360 673	5 266 041
FINANSINNTEKTER OG FINANSKOSTNADER			
Annen renteinntekt		716 357	768 665
Annen finansinntekt		63 125	34 553
Annen rentekostnad		2 158 838	1 969 753
Annen finanskostnad		55 008	6 745
RESULTAT AV FINANSPOSTER		-1 434 364	-1 173 280
ORDINÆRT RESULTAT FØR SKATTEKOSTNAD		6 926 309	4 092 761
Skattekostnad på ordinært resultat	11	1 939 078	996 265
ORDINÆRT RESULTAT		4 987 231	3 096 496
ÅRSRESULTAT		4 987 231	3 096 496
OVERFØRINGER			
Overført annen egenkapital		4 987 231	3 096 496
SUM OVERFØRINGER	9	4 987 231	3 096 496

HADELAND OG RINGERIKE AVFALLSSELSKAP AS

	Note	2013	2012
BALANSE 31.12			
EIENDELER			
ANLEGGSMIDLER			
Utsatt skattefordel	11	2 102 729	1 865 812
SUM IMMATERIELLE EIENDELER		2 102 729	1 865 812
VARIGE DRIFTSMIDLER			
Tomter, bygninger o.a. fast eiendom	7, 8	25 252 558	26 147 896
Maskiner og anlegg	7, 8	38 055 990	23 714 000
Driftsløsøre, inventar o.a. utstyr	7, 8	610 000	783 000
SUM VARIGE DRIFTSMIDLER		63 918 548	50 644 896
FINANSIELLE ANLEGGSMIDLER			
Investeringer i aksjer og andeler	1	166 902	139 660
SUM FINANSIELLE ANLEGGSMIDLER		166 902	139 660
SUM ANLEGGSMIDLER		66 188 180	52 650 368
OMLØPSMIDLER			
VARER			
Lager av varer og annen beholdning	1, 4	473 838	81 710
SUM VARER		473 838	81 710
FORDRINGER			
Kundefordringer	1, 8	3 531 669	8 206 156
Andre kortsiktige fordringer		2 788 648	2 173 226
SUM FORDRINGER		6 320 317	10 379 383
BANKINNSKUDD, KONTANTER O.L.			
Bankinnskudd, kontanter o.l.	12	35 235 429	29 765 366
SUM BANKINNSKUDD, KONTANTER O.L.		35 235 429	29 765 366
SUM OMLØPSMIDLER		42 029 585	40 226 460
SUM EIENDELER		108 217 765	92 876 828

HADELAND OG RINGERIKE AVFALLSSELSKAP AS

EGENKAPITAL OG GJELD	Note	2013	2012
EGENKAPITAL			
INNSKUTT EGENKAPITAL			
Aksjekapital	9, 10	3 862 000	3 862 000
SUM INNSKUTT EGENKAPITAL		3 862 000	3 862 000
OPPTJENT EGENKAPITAL			
Annen egenkapital	1, 9	35 842 253	30 855 022
SUM OPPTJENT EGENKAPITAL		35 842 253	30 855 022
SUM EGENKAPITAL		39 704 253	34 717 022
GJELD			
AVSETNING FOR FORPLIKTELSER			
Pensjonsforpliktelser	1, 15	1 666 391	1 348 550
Andre avsetninger for forpliktelser	6	375 000	375 000
SUM AVSETNING FOR FORPLIKTELSER		2 041 391	1 723 550
ANNEN LANGSIKTIG GJELD			
Gjeld til kredittinstitusjoner	8	30 773 892	39 952 780
Øvrig langsiktig gjeld	14	2 259 031	1 437 512
SUM ANNEN LANGSIKTIG GJELD		33 032 923	41 390 292
KORTSIKTIG GJELD			
Gjeld til kredittinstitusjoner	8	14 085 297	0
Leverandørgjeld		12 810 440	7 871 949
Betalbar skatt	11	2 175 995	2 428 165
Skyldig offentlige avgifter		659 368	623 971
Annen kortsiktig gjeld		3 708 098	4 121 879
SUM KORTSIKTIG GJELD		33 439 197	15 045 963
SUM GJELD		68 513 511	58 159 805
SUM EGENKAPITAL OG GJELD		108 217 765	92 876 828

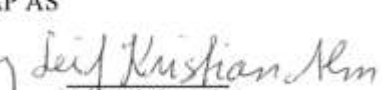
Jevnaker, 11.03.2014

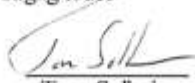
Styret i HADELAND OG RINGERIKE AVFALLSSELSKAP AS

Amund Bø
daglig leder

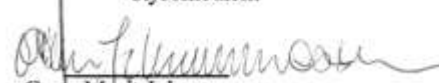

Ole Petter Løbben
styreleder

Signe von Streng
nestleder

Leif Kristian Alm
styremedlem

Tore Solheim
styremedlem

Bjørn Haugen Morstad
styremedlem

Gunn Marit Johannessen
styremedlem

Note 1

Regnskapsprinsipper

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med regnskapsloven og god regnskapsskikk.

Selvkostprinsippet

Etter Forurensningsloven § 34 og Avfallsforskriften § 9-10 plikter HRA, som interkommunalt aksjeselskap, å påse at renovasjonstjenester dekkes etter selvkostprinsippet for monopolvirksomheten.

Ifølge Forurensningsforskriften § 11-1 må HRA forholde seg til forskriftens rammer for gebyrberegning.

De regnskapsmessige konsekvenser etter selvkostprinsippet er innarbeidet i resultatregnskapet.

Viser for øvrig til note 14.

Hovedregel for vurdering og klassifisering av eiendeler og gjeld

Eiendeler bestemt til varig eie eller bruk er klassifisert som anleggsmidler. Andre eiendeler er klassifisert som omløpsmidler. Fordringer som skal tilbakebetales innen et år er uansett klassifisert som omløpsmidler. Ved klassifisering av kortsiktig og langsiktig gjeld er likestilte kriterier lagt til grunn.

Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost, men nedskrives til virkelig verdi når verdifallet forventes ikke å være forbigående. Anleggsmidler med begrenset økonomisk levetid avskrives planmessig. Langsiktig gjeld balanseføres til nominelt mottatt beløp på etableringstidspunktet. Langsiktig gjeld oppskrives ikke til virkelig verdi som følge av renteendring.

Omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt mottatt beløp på etableringstidspunktet. Kortsiktig gjeld oppskrives ikke til virkelig verdi som følge av renteendring.

Driftsinntekter

Salgsinntekter inntektsføres i takt med levering.

Annen driftsinntekt omfatter leieinntekter og strømsalg.

Varige driftsmidler

Varige driftsmidler avskrives lineært over forventet økonomisk levetid.

Finansielle anleggsmidler

Finansielle anleggsmidler er vurdert til historisk kostpris. Akkumulert underskudd etter selvkostprinsippet for monopolvirksomheten, med tillegg av renter, er oppført under finansielle anleggsmidler.

Tilbakebetaling skal foretas over en periode på 3-5 år.

Varer

Varer er oppført i balansen til anskaffelseskost.

Fordringer

Kundefordringer og andre fordringer er oppført i balansen til pålydende etter fradrag for avsetning til påregnelig tap.

Miljøforpliktelser

Det er opprettet en egen stiftelse som har som formål å sikre etterdrift av Trollmyra deponi.

Stiftelsen tilføres årlige midler gjennom innkreving av gebyr.

Skatter

Skattekostnaden i resultatregnskapet omfatter periodens betalbare skatt som blir utlignet og forfaller til betaling i neste regnskapsår i tillegg til endring i utsatt skatt. Utsatt skatt er beregnet etter gjeldende skattesats ved utgangen av regnskapsåret. Beregningen er foretatt på grunnlag av skattereduserende og skatteøkende midlertidige forskjeller som eksisterer mellom regnskapsmessige og skattemessige verdier.

Selskapets virksomhet knyttet til innsamling, deponering og energigjenvinning av husholdningsavfall defineres som monopolvirksomhet og er unntatt fra beskatning.

Pensjoner

Selskapets pensjonsansvar i forhold til den ordinære tjenstepensjonsordningen er dekket gjennom Kommunal Pensjonskasse (KLP). Selskapets ansatte gis rett til definerte fremtidige pensjonsytelser. Pensjonsytelsene er i hovedsak avhengig av antall opptjeningsår og lønnsnivå ved oppnådd pensjonaldalder.

I tillegg til den ordinære tjenstepensjonsordningen kommer ytelser i form av avtalefestet pensjon (AFP) til aldersgruppen fra 62 til 64 år. AFP behandles som en ytelsesbasert pensjonsordning og er dekket gjennom Kommunal Pensjonskasse (KLP). Selskapets ansatte gis rett til definerte fremtidige pensjonsytelser. Pensjonsytelsene er i hovedsak avhengig av antall opptjeningsår og lønnsnivå ved oppnådd pensjonsalder. Se note 15.

Note 2 Salgsinntekter

Selskapets salgsinntekter er i sin helhet knyttet til kjerneområdet innsamling, sortering, lagring, bearbeiding og videresalg av avfall. Salgsinntektene kommer hovedsakelig fra kommunene Gran, Jevnaker, Ringerike, Hole, Lunner, Oslo, Valdres og Gjøvik

Salgsinntekter fordeler seg på følgende poster:

	2013	2012
Næringsavfall	6 980 968	7 128 123
Deponiavgift stat, næringsavfall	89 682	16 387
Husholdningsavfall	68 569 872	67 744 677
Innteksregulering Selvkost	-766 511	-1 308 077
Gjenvinningsstasjoner	2 260 736	2 517 742
Deponiavgift stat, gjenvinningsstasjoner	368 955	245 427
Salg fraksjoner	10 025 494	10 131 573
Matavfall	1 709 069	1 492 510
Slam	7 514 815	7 891 044
Øvrige salgsinntekter	678 170	641 147
Sum salgsinntekter	97 431 251	96 500 552

Note 3 Sammenstående poster

Posten direkte driftskostnad er slått sammen av:

	2013	2012
Drift av deponi og energigjenvinning	2 827 980	3 049 733
Drift av gjenvinningsstasjon	13 393 009	11 761 548
Renovasjon	33 878 505	34 751 539
Restavfall til energigjenvinning	9 635 589	8 887 966
Drift av biogassanlegg	533 844	320 198
Sum direkte driftskostnader	60 268 927	58 770 984

Note 4 Varer

Posten varer i balansen består av:

	2013	2012
Innkjøpte ferdigvarer	473 838	81 710

Note 5 Ansatte, godtgjørelser, lån til ansatte m.v.

Lønnskostnader består av følgende poster:

	2013	2012
Lønninger	7 787 101	7 426 153
Folketrygdavgift	1 238 157	1 216 549
Pensjonskostnader	1 222 754	1 253 096
Andre ytelser	407 886	336 490
Sum lønnskostnader	10 655 898	10 232 288
Gjennomsnittlig antall årsverk	17	17

Godtgjørelser

	Daglig leder	Styret
Lønn	760 944	0
Annen godtgjørelse	10 906	230 667

Det foreligger ikke avtaler om godtgjørelser utover ordinær lønn til ledende personer.

Selskapet har etablert Obligatorisk Tjenestepensjon i samsvar med lovens krav.

Revisor

Kostnadsført revisjonshonorar for 2013 utgjør kr 128 000. I tillegg kommer andre tjenester fordelt på følgende ytelser:

Teknisk bistand årsregnskap og likningspapirer	20 500
Deltagelse styremøte og selvkostprinsippet	9 695
Annen revisjonsrelatert bistand	1 872
Sum	32 067

Note 6 Miljøfond

Det er i 2013 ikke avsatt noe beløp til miljøfond. Avkastning av fondet skal benyttes til å støtte miljøtiltak i HRA's virkeområde. Fondet utgjør kr 375 000.

Note 7 Varige driftsmidler

	Tomter, bygn.m.v.	Maskiner og anlegg	Driftsløsøre, inventar m.v.	Sum
Anskaffelseskost 01.01	59 205 943	79 715 811	3 767 534	142 689 288
Årets tilgang	2 226 113	18 250 722	149 557	20 626 392
Årets avgang	0	713 000	0	713 000
Anskaffelseskost 31.12	61 432 056	97 253 533	3 917 091	162 602 680
Akkumulerte av- og nedskrivninger pr 01.01.	33 058 048	56 001 811	2 984 534	92 044 393
Tilbakeførte avskrivninger på avgang	0	713 000	0	713 000
Akkumulerte av og nedskrivninger pr 31.12.	36 179 498	59 197 543	3 307 091	98 684 133
Balanseført verdi pr 31.12	25 252 558	38 055 990	610 000	63 918 548
Årets avskrivninger	3 121 450	3 908 732	322 557	7 352 740
Årets nedskrivninger	0	0	0	0

Hvert enkelt driftsmiddel vurderes særskilt og avskrives etter en lineær avskrivningsplan basert på antatt levetid. Bygninger avskrives med 5-20%, maskiner og anlegg avskrives med 10-30% og driftsløsøre, inventar, verktøy, kontormaskiner og lignende avskrives med 15-30%.

Nedskrivninger i 2012 med kr 2 638 000 knyttet seg til prosessutstyr i kompostanlegget som ble vraket i forbindelse med ombygging av anlegget tidligere år. Det er ingen nedskrivninger for 2013.

Note 8 Fordringer, gjeld/pantstillelser og garantier

Fordringer som forfaller senere enn ett år etter regnskapsårets slutt er på kr 0.

	2013	2012
Den del av gjelden som forfaller mer enn fem år etter regnskapsårets slutt		
Gjeld til kredittinstitusjoner	2 975 000	4 675 000
Gjeld sikret ved pant		
Gjeld til kredittinstitusjoner	54 038 077	39 952 780
Balanseført verdi av eiendeler stilt som sikkerhet		
Kundefordringer	3 531 669	8 206 156
Tomter, bygninger og annen fast eiendom	25 252 558	26 147 896
Maskiner og anlegg	38 055 990	23 714 000
Driftsløsøre, inventar og lignende	610 000	783 000
Sum	67 450 217	58 851 052

I tillegg er leierett i gnr. 94, bnr. 8 i Ringerike kommune pantsatt.

I forbindelse med nytt biogassanlegg er det tatt opp et byggelån som pr 31.12.12 er på kr 14 085 297. Byggelånet vil konverteres til langsiktig lån i 2014.

Note 9	Egenkapital	Aksjekapital	Annen egenkapital	Sum egenkapital
	Egenkapital pr. 31.12.2012	3 862 000	30 855 022	34 717 022
	Årets resultat		4 987 231	4 987 231
	Egenkapital pr. 31.12.2013	3 862 000	35 842 253	39 704 253

Note 10 Antall aksjer, aksjeeiere m.v.

Selskapets aksjekapital, kr 3 862 000, er fordelt på 3 862 aksjer, hver pålydende kr 1 000,-.

	Antall aksjer:	Eierandel:
Selskapets aksjonærer er:		
Hole kommune	309	8 %
Ringerike kommune	1 776	46 %
Jevnaker kommune	425	11 %
Lunner kommune	541	14 %
Gran kommune	811	21 %

Note 11 Skatter

Spesifikasjon av midlertidige forskjeller/utsatt skatt

	31.12.2013	31.12.2012	Endring
Anleggsmidler	-5 168 660	-4 471 436	697 224
Omløpsmidler	-952 836	-843 629	109 207
Gjeld og avsetninger	-2 041 391	-1 723 550	317 841
Ligningsmessig underskudd til fremføring	0	0	0
Midlertidige forskjeller som ikke kan utlignes	375 000	375 000	0
Beregningsgrunnlag utsatt skatt	-7 787 887	-6 663 615	-1 124 271
Utsatt skatt, 27 % og 28%	-2 102 729	-1 865 812	-236 917

Spesifikasjon av beregningsgrunnlag for betalbar skatt

Regnskapsmessig resultat før skatt	6 926 309
Permanente forskjeller	-279 171
Endring midlertidige forskjeller	1 124 272
Sum	7 771 410
Fremførbart ligningsmessig underskudd fra tidligere år	0
Beregningsgrunnlag for betalbar skatt	7 771 410

Spesifikasjon av skattekostnad

Betalbar skatt	2 175 995
Endring utsatt skatt	-236 917
Skattekostnad	1 939 078

Note 12 Bundne midler

I posten bankinnskudd og kontanter inngår bundne bankinnskudd med kr 348 759.

Note 13 Leieavtaler

Selskapet leier avfallsdeponeringsplass i Ringerike kommune frem til 17.01.2016. Leiebeløpet for 2013 utgjør kr 226 828.

Note 14 Regnskapsposter fordelt på virksomhetsområder

	Monopol	Næring	Sum
Driftsinntekter	72 869 634	25 022 859	97 892 493
Driftskostnader	-71 737 467	-17 794 353	-89 531 820
Driftsresultat	1 132 167	7 228 506	8 360 673
Netto finansposter	-883 129	-551 235	-1 434 364
Resultat før skattekostnad ifølge resultatregnskap	249 038	6 677 271	6 926 309
Tilbakeført finansposter på monopolvirksomhet	883 129		
Beregnet normalavkastning på monopolvirksomhet	-1 132 167		
Beregnet resultat monopolvirksomhet etter selvkostprinsippet	0		
Forordninger abonnenter etter selvkost pr 01.01.2013	-1 437 512		
Årets beregnede overskudd selvkost, kostnadsført	-766 511		
Beregnete renter	-55 008		
Gjeld til abonnenter etter selvkost pr 31.12.2013	-2 259 031		

HRA må forholde seg til selvkostprinsippet for monopolvirksomheten, dette omfatter innsamling og behandling av husholdningsavfall. Etter selvkostprinsippet tas det utgangspunkt i resultat før finansposter, men etter fradrag for beregnet avkastning av bokførte verdier på driftsmidler. Eventuelt overskudd etter selvkostprinsippet tilbakeføres som en inntektsreduksjon og overføres selvkostfond. Tilbakebetaling skal foretas over en periode på 3-5 år. Eventuelt underskudd etter selvkostprinsippet registreres som en inntektsøkning som også registreres mot selvkostfond. Innkreving foretas gjennom økte gebyrer over en periode på 3-5 år. Det beregnes renter av selvkostfond. For 2013 er det krevd inn ca kr 822 000 for mye i gebyrer på monopolvirksomheten. For tidligere år er det krevd inn ca kr 1 437 000 for mye i gebyrer, slik at ved utgangen av 2013 utgjør gjeld til abonnenter på kr 2 259 000.

Økonomiske forutsetninger:

Selskapets pensjonsforpliktelser er aktuariemessig beregnet pr. 31.12.13. Årets pensjonskostnader inngår i resultatregnskapet under lønn og andre personalkostnader. Ved beregning er det lagt til grunn følgende forutsetninger:

	31.12.2013	31.12.2012
Årlig avkastning	4,40 %	4,00 %
Diskonteringsrente	4,00 %	4,20 %
Lønnsregulering	3,75 %	3,50 %
Årlig vekst i grunnbeløp	3,50 %	3,25 %
Forventet pensjonsregulering	2,72 %	2,48 %

	31.12.2013	31.12.2012	Endring
	Sikret	Sikret	
Brutto påløpt pensjonsforpliktelse	19 161 905	14 995 035	4 166 870
Pensjonsmidler (til markedsverdi)	(12 026 885)	(11 241 044)	(785 841)
Ikke resultatført virkning av estimatavvik	(5 468 629)	(2 405 440)	(3 063 189)
Balanseført netto pensjonsforpliktelse	1 666 391	1 348 550	317 840
Herav balanseført arbeidsgiveravgift	205 926	166 648	39 277

Årets pensjonskostnad fremkommer slik:

Innbetalt til KLP	1 043 906
Ansattes trekk	-138 992
Endring pensjonsforpliktelse	317 840
Sum	1 222 754

HADELAND OG RINGERIKE AVFALLSSELSKAP AS

KONTANTSTRØMANALYSE	2013	2012
<u>Likvider tilført/brukt på virksomheten:</u>		
+/- Tilført fra årets aktivitet 1)	11 772 884	13 470 395
+/- Endring i lager, debitorer og kreditorer	9 220 850	-4 537 793
Endring i andre tidsavgrensingsposter	118 312	2 947 030
= Netto likviditetsendring fra virksomheten (A)	21 112 046	11 879 632
<u>Likvider tilført/brukt på investeringer</u>		
- Investering i anleggsmidler	-20 626 392	-2 699 520
+ Salg av varige driftsmidler	78 000	50 000
= Netto likviditetsendring fra investeringer (B)	-20 548 392	-2 649 520
<u>Likvider tilført/brukt på finansiering</u>		
+ Opptak av ny gjeld	14 085 297	0
- Nedbetaling av gjeld	-9 178 888	-9 178 888
= Netto likviditetsendring fra finansieringer (C)	4 906 409	-9 178 888
A+B+C Netto endring i likvider gjennom året	5 470 063	51 224
Likviditetsbeholdning 01.01.	29 765 366	29 714 142
= Likviditetsbeholdning 31.12.	35 235 429	29 765 366
1) Dette tallet fremkommer slik:		
Resultat før skatt	6 926 309	4 092 761
- Gevinst/+ tap v/driftsmidler	-78 000	-15 000
+ Ordinære avskrivninger	7 352 740	8 756 521
+ Nedskrivning driftsmidler	0	2 638 000
- Betalte skatter	-2 428 165	-2 001 887
= Tilført fra årets aktivitet	11 772 884	13 470 395

Til generalforsamlingen i Hadeland og Ringerike Avfallsselskap AS

Revisors beretning

Uttalelse om årsregnskapet

Vi har revidert årsregnskapet for Hadeland og Ringerike Avfallsselskap AS, som viser et overskudd på kr 4 987 231. Årsregnskapet består av balanse per 31. desember 2013, resultatregnskap og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen, og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger.

Styret og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet og for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge, og for slik intern kontroll som styret og daglig leder finner nødvendig for å muliggjøre utarbeidelsen av et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Revisors oppgaver og plikter

Vår oppgave er å gi uttrykk for en mening om dette årsregnskapet på bakgrunn av vår revisjon. Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder International Standards on Auditing. Revisjonsstandardene krever at vi etterlever etiske krav og planlegger og gjennomfører revisjonen for å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon.

En revisjon innebærer utførelse av handlinger for å innhente revisjonsbevis for beløpene og opplysningene i årsregnskapet. De valgte handlingene avhenger av revisors skjønn, herunder vurderingen av risikoene for at årsregnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon, enten det skyldes misligheter eller feil. Ved en slik risikovurdering tar revisor hensyn til den interne kontrollen som er relevant for selskapets utarbeidelse av et årsregnskap som gir et rettviseende bilde. Formålet er å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll. En revisjon omfatter også en vurdering av om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimaterne utarbeidet av ledelsen er rimelige, samt en vurdering av den samlede presentasjonen av årsregnskapet.

Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Konklusjon

Etter vår mening er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til Hadeland og Ringerike Avfallsselskap AS per 31. desember 2013, og av resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Uttalelse om øvrige forhold*Konklusjon om årsberetningen*

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og er i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag ISAE 3000 "Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon", mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsklikk i Norge.

Gjøvik, 13. mars 2014
BDO AS

Olav Velure
Statsautorisert revisor

HADELAND OG RINGERIKE AVFALLSSELSKAP AS OPPSUMMERING 2013

1 Generalforsamling og styre for HRA AS:

Generalforsamling. Ordførere i eierkommunene.

Navn:	Kommune:	Tidsrom:
Knut Lehre	Gran	01.01 - 31.12
Harald Tyrdal	Lunner	01.01 - 31.12
Hilde Brørby Fivelsdal	Jevnaker	01.01 - 31.12
Kjell B. Hansen	Ringerike	01.01 - 31.12
Per Berger	Hole	01.01 - 31.12

Styret

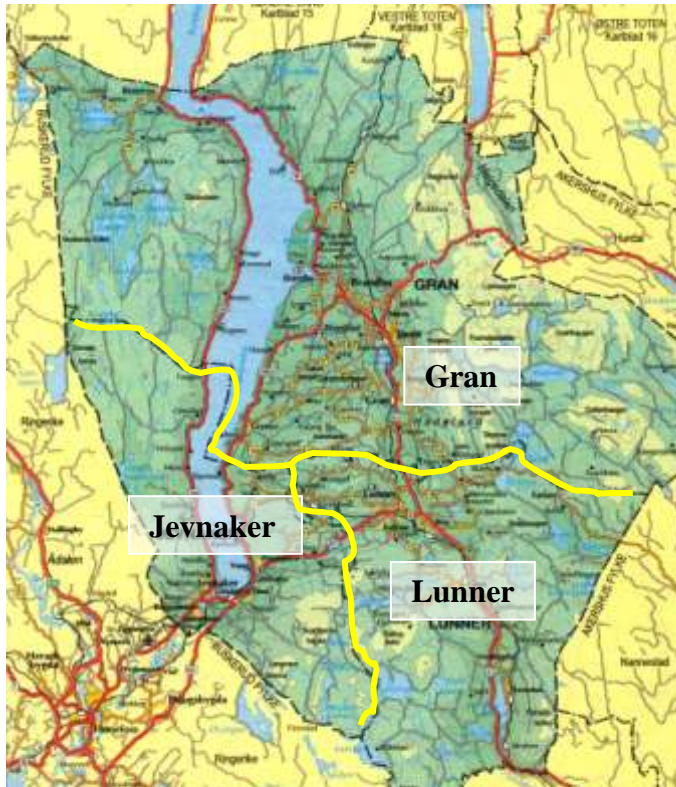
Ole Petter Løbben	Ringerike	Styreleder	01.01 - 31.12
Signe von Streng	Jevnaker	Nestleder	01.01 - 31.12
Tore Solheim	Hole	Styremedlem	01.01 - 31.12
Leif Kristian Alm	Gran	Styremedlem	01.01 - 31.12
Bjørn Haugen Morstad	Lunner	Styremedlem	01.01 - 31.12
Gunn Johannessen	Ansatt rep.	Styremedlem	01.01 - 31.12

2 Medarbeidere pr. 31.12.13

Navn:	Stilling:	Ansatt:
Amund Bø	Daglig leder	1993
Inger Toril Ulnes Borgli	Kontorleder	1993
Jan Reistad	Nestleder/driftsleder	1994
Kjersti S. Pedersen	Kontormedarbeider	1997
Jørn Atle Nysveen	Formann	1999
Gunn Johannessen	Kontormedarbeider	2000
Irene Gjærløw	Kontormedarbeider 20%	2001
Tor Olsrud	Driftsmedarbeider	2001
Frøydis Skotland	Kontormedarbeider 80%	2005
Tommy F. Lindblom	Driftsmedarbeider	2006
Espen Nordberg	Driftsmedarbeider	2007
Lena Ryhagen	Driftsmedarbeider	2007
Roger Benterud	Formann	2007
Arne Sognelien	Driftsoperatør	2008
Jarle Bakken	Kontormedarbeider	2008
Trude Bergerud	Kontormedarbeider	2009
Ola Vatterud	Driftsmedarbeider	2012
Audun Engeli	Driftsmedarbeider	2013
Joar Aalmo	Driftsoperatør	2013

HRA's avfallsrike

Våre eierkommuner i
Oppland:

Gran, Lunner og Jevnaker

Våre eierkommuner
i Buskerud:

Ringerike og
Hole

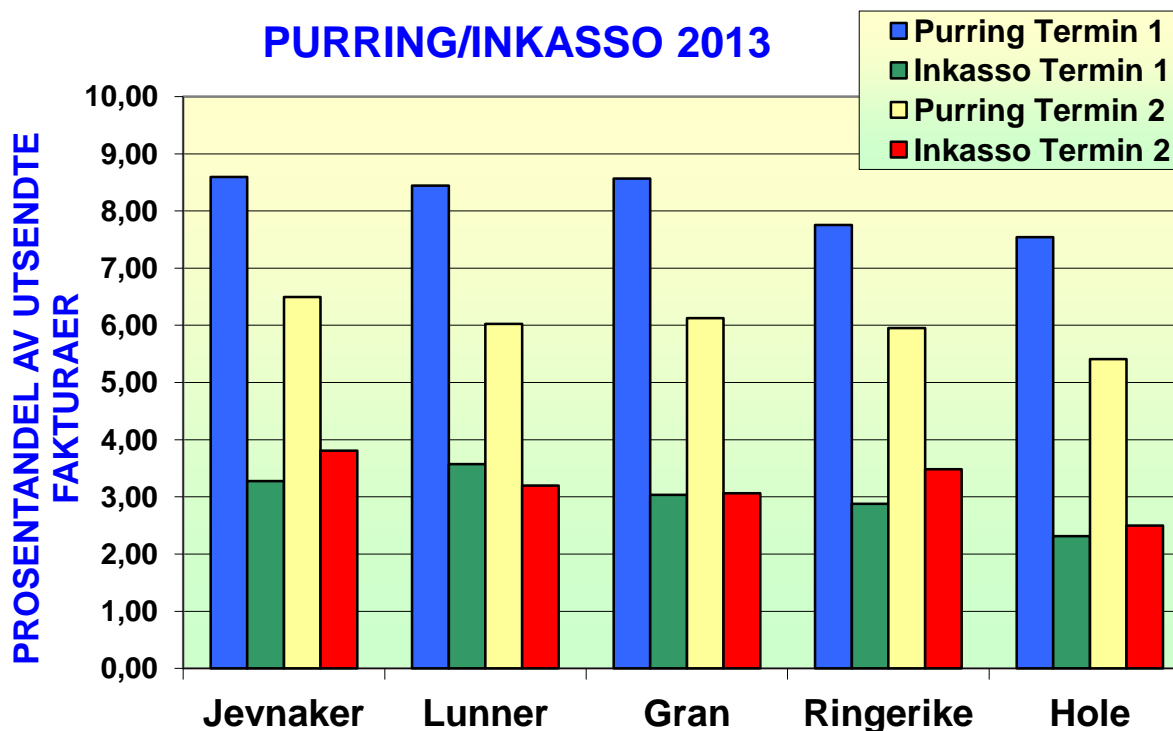

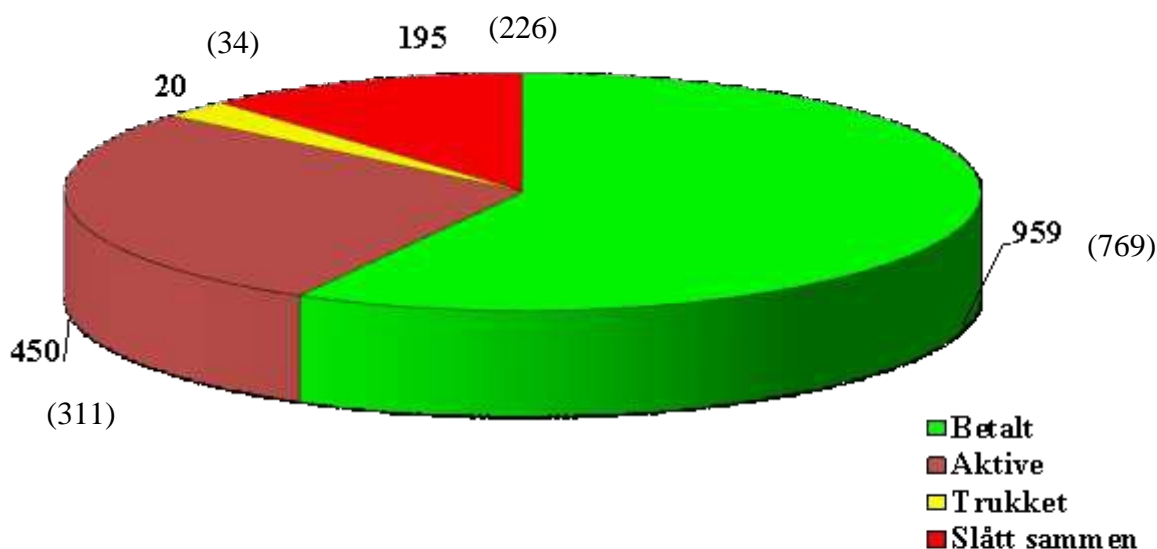
3 Administrasjon, kontor, eiendom

Regnskap, lønn og fakturering utføres i egen regi.

HRA fakturerer selv alle sine abonnenter. Fakturering skjer med to terminer pr. år, og utgjør ca. 51.000 fakturaer pr. år. Det er inngått avtale med Argus Kreditt på Hønefoss, som overtar innkreving av manglende innbetalinger, etter at første purring er sendt fra HRA. Det er viktig at vi har gode rutiner omkring innkreving av gebyr, og at abonnentene får en korrekt oppfølging ved manglende betaling.

1.624 stk. inkassosaker i 2013. Antall i 2012 (1.340) i parentes.

Vi tilbyr AvtaleGiro og eFaktura til våre abonnenter. Abonnenter som ønsker eFaktura, får fakturaen til sin nettbank.

Vi har også i år utført oppdrag med produksjon og utsendelse av vannavleserkort for en kommune, samt at vi sender ut renovasjonsfakturaer for et annet interkommunalt renovasjonsselskap..

Miljøfyrtårn

En av HRAs medarbeidere er godkjent som sertifisør av bedrifter og institusjoner som vil bli Miljøfyrtårnsertifisert. Vi har avtaler med våre eierkommuner om at de kan bruke HRA til slike oppdrag. 6 bedrifter/institusjoner ble sertifisert, og 3 ble resertifisert av HRA i 2013.

Utleie lokaler/tomt.

- Norsk Gjenvinning AS leier kontor, spiserom og areal til sortering av næringsavfall.
- RenoNorden AS leier kontorer, spiserom og garderobe.

Informasjon

HRA er etablert på nettstedet www.hra.no.

Her kan abonnentene finne informasjon om HRA, sortering, ruteopplysninger mm.

HRA-Posten har kommet ut med ett nummer i år.

4 Skoleprosjekt

Det er viktig å få kontakt med skoler og barn vedrørende informasjon omkring avfall, gjenvinning og miljø.

På landsbasis har stiftelsen LOOP tilbudt et skoleprosjekt tilpasset forskjellige klassetrinn. HRA har satt av ressurser til dette arbeidet, og vi har sendt innbydelse til alle 4. klasser i regionen. HRA dekker kostnader til busstransport til alle elevene, noe som fører til god deltakelse. I år har vi hatt 635 elever på besøk.

Tilbudet vårt består av utsendelse av arbeidshefter, og et besøk av klassene på Trollmyra med omvisning, informasjon, boller og juice.

Skal opplegget gi resultater, kreves det forberedelser både fra skolene og HRA.

Opplegget tar mye tid, men vi mener investeringen er fornuftig på sikt.

Sanne skole

Ullerål skole

Oversikt over besøk:

År	Skoler	Klasser	Elever	Lærere
2004	18	27	514	42
2005	16	23	423	41
2006	21	32	567	48
2007	14	16	307	31
2008	22	29	518	49
2009	22	29	538	50
2010	25	36	675	64
2011	27	38	638	75
2012	25	39	693	63
2013	23	41	635	60
Sum	213	310	5508	523

5 Kontakt utad

Foredrag/informasjon

Det dukker stadig opp ønsker om foredrag, ofte kombinert med befaring på Trollmyra. I 2013 har vi holdt foredrag både for lag/foreninger i våre eierkommuner, og på fagseminarer. Dette er både nyttig og hyggelig.

Administrasjonen i HRA var representert i følgende fora i 2013:

- Brukergruppe og utviklingsgruppe for ISY ProAktiv, dvs. programmet for abonnentoversikt + fakturering.

Messedeltakelse

HRA har også i år hatt stand på Ringeriksdagen i Hønefoss og på Hadelandsmessa. Det ble et hyggelig møte med våre abonnenter.

HRA's representanter på Ringeriksdagen 2013

Fra årets Hadelandsmessa i Gran.

Diverse anlegg

Deponiet

Forbudet mot deponering av avfall som inneholder organisk avfall over satt grense, trådte i kraft 01. juli 2009. Dette har HRA fulgt opp, og fra nevnte dato blir så godt som alt restavfall fra husholdningene og næringslivet levert til energigjenvinning. Et mindre deponi tar imot inerte masser.

Renseanlegg for sigevann fra deponiet

Eget renseanlegg tar hånd om sigevannet fra deponiet. Biologisk anlegg med infiltrasjon i umettet sandsoner over grunnvannet. Masser i infiltrasjonsbassenget skiftes hvert år. Behandler også overskuddsvann fra biogassanlegget.

Pga. mye suspendert stoff i vannet, har vi testet ut et lite renseanlegg basert på elektrofelling. Dette ble gjort i samarbeid med EC Norway AS, men ble ikke helt vellykket.

Overskudd fra biogassanlegget, råtnere, er nå godkjent av Mattilsynet som gjødsel, og vil bli levert til gardbrukere. Dette vil redusere belastningen på renseanlegget.

Biogassanlegg

For å bedre luktforholdene i forbindelse med behandling av våtorganisk avfall, samt ønsket om å utnytte energien i denne fraksjonen optimalt, ble det bygget et biogass-anlegg for våtorganisk avfall i 2005.

Den beste utnyttelsen av matavfallet, både økonomisk og miljømessig, er produksjon av biogass til drivstoff. I april 2013 fikk vi tillatelse til å utvide kapasiteten på anlegget fra 10.000 tonn pr. år til 20.000 tonn pr. år.

Dette betyr at vi kan produsere gass i slike mengder at oppgradering er fornuftig.

Vi har gjennomført anbudsrunder, og Cellwood Machinery AB skal levere nytt forbehandlingsanlegg, og DMT Millieutechnologie BV skal levere oppgraderingsanlegg.

Nye tanker blir levert av Brimer Kvamsøy AS og Lundsby Bioenergi AS.

BioTek AS er inne med leveranser av sentrifuge, varmeveksler og røropplegg.

All produsert gass selger vi til AGA AS, som sørger for distribusjon.

I den forbindelse har AGA og HRA sammen bygget en gassfyllestasjon på Trollmyra.

Kortreist drivstoff vil bli produsert på Trollmyra fra mars 2014.

Deponigassanlegg

Vi pumper ut gass fra 30 brønner i deponiet. Denne gassen inneholder ca. 50 % metan, og kan lett brukes til energikilde. Enten til en gassmotor eller i en fyrkjele.

Gassmotoren som har vært i drift siden februar 2004, har nesten ikke vært i drift i år, og ble koplet fra strømmettet i september.

All gass fra deponiet blir brukt til oppvarming av råtnetankene og til husoppvarming, og gass fra matavfall skal bli til drivstoff.

Elektrisk energi som har blitt produsert fra oppstart, har blitt solgt til Hadeland Energi AS og brukt direkte på egne anlegg. På det beste produserte vi 1.725.000 kwh pr. år.

Jenbacher gassmotor.
Nå til salgs.

Produksjon av flis til brensel

Behandling av rivningsvirke/trevirke utføres av Norsk Energigjenvinning AS.

De siste årene har flisa blitt levert til Hønefoss Fjernvarme. Flott med kortreist brensel.

8 Gjenvinningsstasjoner

Roa i Lunner

Mohagen i Gran

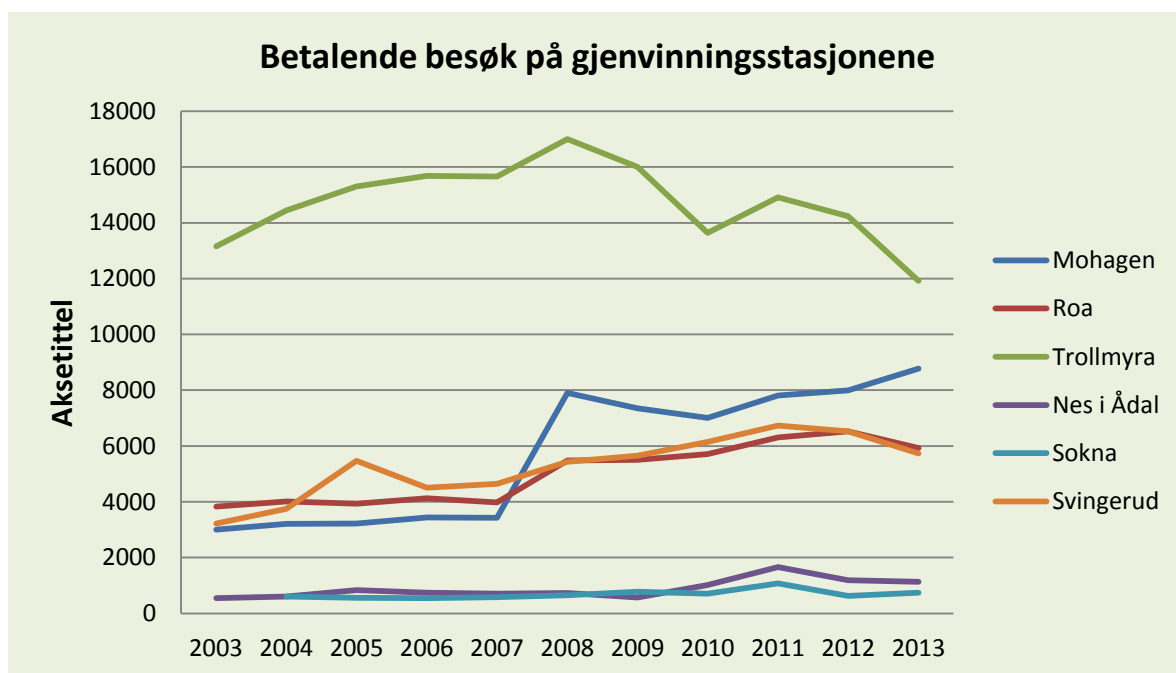

Mottak av farlig avfall på Trollmyra, Jevnaker

Følgende gjenvinningsstasjoner er i drift:

Navn:	Sted:	Kommune:	Oppstartet:
Mohagen gjenv.st.	Jaren	Gran	April 1994
Lunnergjenv.st.	Roa	Lunner	Juni 1994
Trollmyra gjenv.st.	Bergermoen	Jevnaker	Des. 1994
Hole gjenv.st.	Svingerud	Hole	Mai 1995
Nes gjenv.st.	Nes i Ådal	Ringerike	Nov. 2000
Sokna gjenv.st.	Sokna	Ringerike	Des. 2003

Stasjonene rustes opp etter hvert for å tilfredsstillere krav fra sentrale myndigheter, samt gjøre det enkelt og greit for brukerne og operatørene. Stasjonen i Hole har fått en god ansiktsløfting i år. Alle stasjonene har tatt i bruk elektronisk betalingsterminal. Systemet gir god oversikt, mulighet for kortbetaling og regnskapstall rett inn i vårt økonomisystem. Alle stasjonene har fått nettbrett for bedre kommunikasjon.

Antall betalende besøk i 2013 var 34230. Vi vet at mange bare leverer sorterte fraksjoner som det ikke skal betales for, så det totale besøkstallet er mye større.

Mottakere av sorterte fraksjoner i 2013

Type:	Mottaker:	Sted:
Papir/drikkekartonger	Ragn-Sells AS	Lillestrøm
Glass/småmetaller	Norsk Glassgjenvinning	Fredrikstad
Klær	UFF	Oslo
Metaller	Hellik Teigen AS	Hokksund
Trevirke	NEG AS	Kristiansand
Farlig avfall	Renor AS	Aurskog
Blybatterier	Vestfold Metall	Tønsberg
Elektrisk/elektronisk avfall	Elektronikkretur AS	Oslo
Elektrisk/elektronisk avfall	ERP Norway	Oslo
Næringsselektro	Renas	Oslo
Plastfolie	Norsk Gjenvinning AS	Gardermoen
Papp	Norsk Gjenvinning AS	Tønsberg
Plastemballasje	Grønt Punkt Norge AS	Oslo
Restavfall til energi	Norsk Gjenvinning AS	Oslo
Næringsavfall	Norsk Gjenvinning AS	Jevnaker
Våtorganisk avfall	HRA AS	Jevnaker
Hageavfall	HRA AS	Jevnaker
Gips	Gips Recycling	Gjøvik

10 Kildesorteringssystem

Regionen har ca. 27.600 abonnement inne på systemet med kildesortering.

Alle skal sortere sitt avfall i fire avfallstyper:

- Våtorganisk avfall, papir inkl. drikkekartonger, restavfall og plastemballasje.

Typisk plastemballasje fra husholdningene

10.1 Plukkanalyse

Det er ikke gitt at all sortering blir riktig, selv om systemet ligger til rette. Vi gjennomfører derfor plukkanalyser med noen års mellomrom for å kontrollere hvordan sorteringen fungerer. Det ble gjennomført en slik analyse i november 2013.

I tre områder ble fraksjonene matavfall og restavfall analysert, og resultatet viser at det er god plass til forbedring.

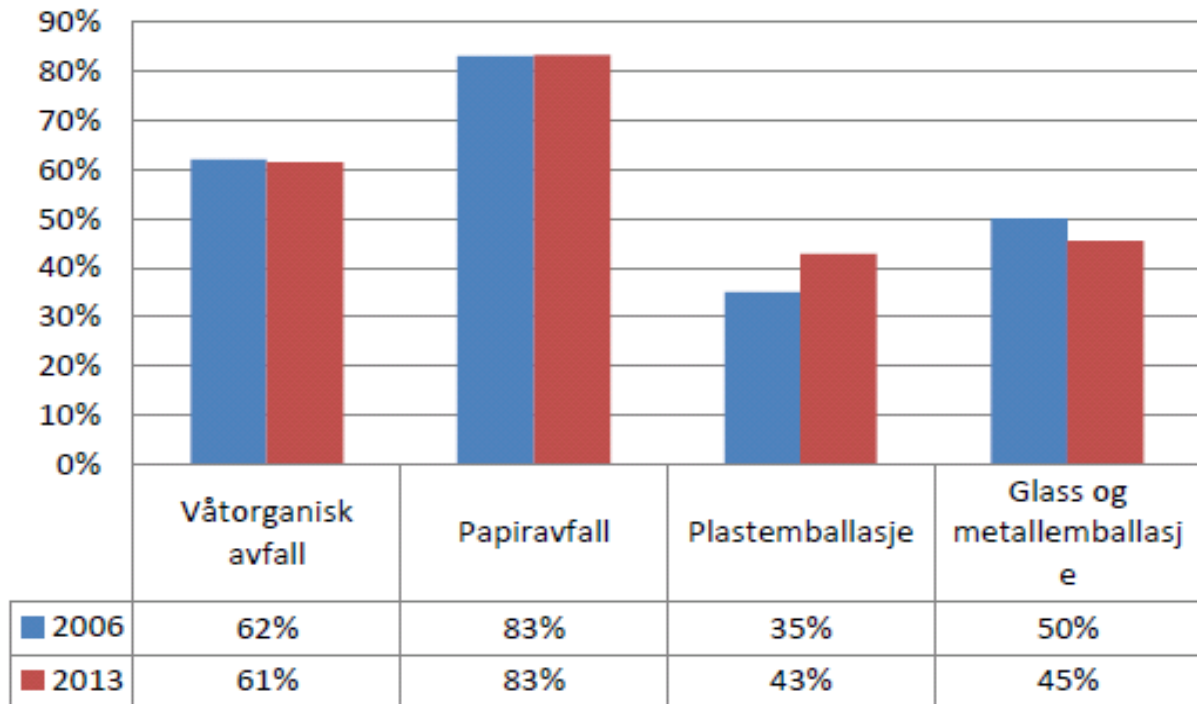
Når det gjelder matavfall er 4,3 vekt-% av innholdet i de brune dunkene feilsortert. Det er ikke så ille, men det er ca. bare 61 vekt-% av kastet mat som legges i brun dunk. Det betyr at over en tredjedel av matrestene fortsatt kastes i restavfallet. Det er ikke bra.

Når det gjelder restavfallet så er om lag 59 vekt-% avfall som kunne vært kildesortert og gjenvunnet. Dette dreier seg om matavfall, papir, glass, metall og plastemballasje.

Sorteringsbord for plukkanalyse av avfall.

Beregnet returgrad i gjennomsnitt for hele HRA-regionen.

11 Produksjon av kompost og jord

Vi produserer jordblandinger basert på både matavfallskompost og hageavfalls-kompost. Vi har stått for produksjonen i egen regi, men merkevaren lages på lisens fra Høst AS.

Opplasting av ferdig jord på Trollmyra.

12 Behandling av kloakkslam

Hadeland og Ringerike-regionen ble samlet til et slamrike i 2001.

HRA AS har avtale med Gran, Lunner, Jevnaker og Hole om transport og behandling av kloakkslam fra renseanleggene. I tillegg har vi ansvar for behandling av septikslam fra de samme kommunene.

All behandling skjer på Monserud RA i Ringerike, og transport av avvannet slam utføres av Ringerike Septikservice AS.

Ringerike kommune og HRA har sammen en avtale med Høst AS om sluttbruk av godkjent slam.

Det ble levert 21.017 tonn fortykket slam med et totalinnhold på 864 tonn tørrstoff. I tillegg ble det behandlet 1.225 tonn septik med et samlet tørrstoffinnhold på 98 tonn

Avfallsmengder i tonn pr. år.

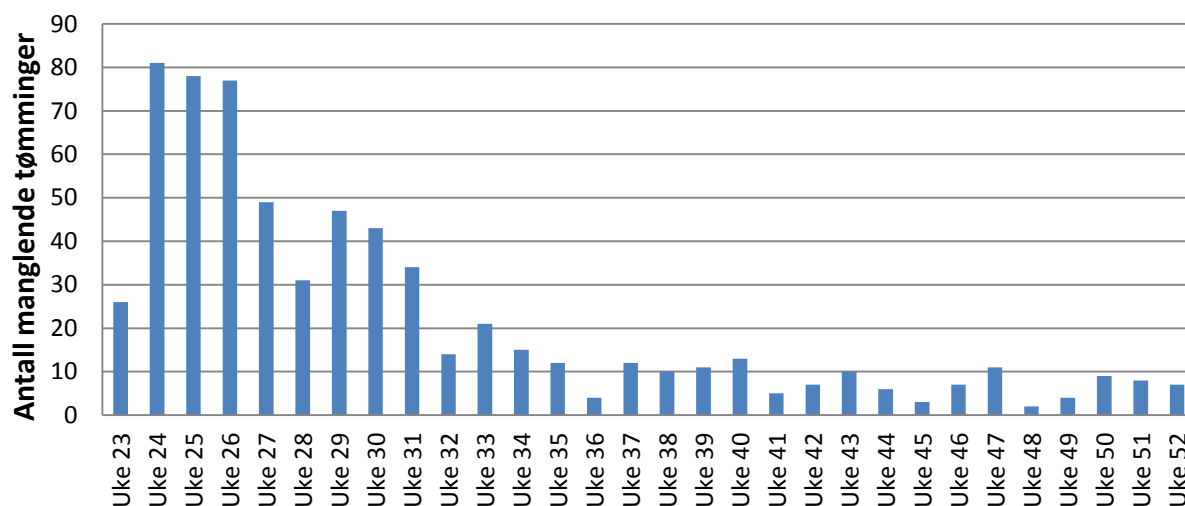
Type avfall	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006
Restavfall, grønn dunk	8638	8714	8882	8595	8494	8 338	7 867	8 181
Restavfall, levert gj.v.st.	3764	3948	4184	4034	4107	4 358	3 732	3 544
Matavfall, brun dunk	4520	3966	3964	4062	4180	4 214	4 185	4 314
Matavfall fra andre	2250	1703	3419	3312	3321	4 456	2 032	1 186
Papir	3952	3996	4199	3900	4242	4 392	4 357	4 217
Brunt papir (papp)	2554	2690	2356	2421	2217	1 920	1 812	950
Restav. fra HRA til sortering	531	564	1019	1972	3844	7 496	7 770	8 118
Slam fra sandfang	503	743	1165	866	318	229	292	234
Glass + metallemballasje	615	611	623	623	574	592	537	526
Metaller fra HRA	1760	1603	1737	1825	1515	1 398	1 571	1 564
EE-avfall HRA	754	661	666	845	1107	1 048	888	897
Næringsselektro HRA	222	232	196	156	103	208	140	136
Asbest	78	36	65	68	60	56	40	40
Trevirke/rivningsvirke	6095	5752	5484	5419	3034	6 864	6 392	3 258
Farlig avfall	163	167	137	115	134	129	111	108
Store batterier	71	78	87	82	92	72	105	88
Gips fra HRA	263	198	110	7				
Hageavfall	4582	3745	3507	2367	5733	4 251	7 581	7 493
Plastfolie	475	456	470	443	402	379	366	265
Klær	45	54	64	74	54	62	54	34
Impregnert trevirke, levert	847	1146	638	716	3015	1 439	280	385
Plastemballasje hushold.	575	522	542	468	493	546	354	351
Restavfall til deponi	1588	611	746	593				
Restavfall Norsk Gjenvinning	8825	7143	6400	4144				
Metaller Norsk Gjenvinning	442	221	278	467				
EE-avfall Norsk Gjenvinning	13	11	10	14				
Trevirke Norsk Gjenvinning	1931	348	1611	902				
Gips Norsk Gjenvinning	246	163	66	92				
Sum avfall Trollmyra	56039	50082	52625	48 582	47 039	44 109	42 599	37 708
Sum eks. Norsk Gjenv.	46858	44208	46271	44973				
Salg jordblanding	2107	2496	2214	2 239	2 178	2 194	2 735	2 750
Salg hagekompost	299	424	110					
Rejekt biogassanlegg	1634	1154	1292	666				

13 Innsamling/transport

All innsamling/transport av avfall fra private husstander ble utført av Norsk Gjenvinning AS fram til 31.05.2013. Den 01.06.2013 overtok RenoNorden AS. Overgang til ny renovatør med bruk av gassdrevne biler, nye sjåførere og nye ruter, førte til en del glemte dunker i starten, men vi er fornøyd med oppfølging og utførelse. Antall manglende tømminger ble etter hvert sterkt redusert.

År	Antall klager	År	Antall klager	År	Antall klager
2002	529	2006	528	2009	512
2003	462	2007	565	2010	475
2004	705	2007	565	2011	233
2005	490	2008	586	2012	282
2013	776				

Manglende tømming av dunker hos husholdningene fra 01. juni 2013

14 Arbeidsmiljø

Behandling av avfall er en krevende jobb både ved henting/transport og på behandlingsanlegget. HRA er medlem i Stamina Helse i Hønefoss, og det gjennomføres årlige helsekontroller i henhold til virksomhetsplanen.

Vi har hjertestarter på anlegget, og de ansatte kurses i bruk av starteren.

Alle ansatte får tilbud om vaksine mot stivkrampe, hepatitt A, hepatitt B og influensa. Det gjennomføres også sosiale samlinger. I år kan nevnes: skikurs, samling på Kistefosmuseet, kurs i meditasjon/samtaler, smaking på surstrømning og julebord.

I tillegg har noen deltatt på Skarverennet og Fredagsbirken under laget "HRA Tur og Trim".

To nye verneombud har gjennomført grunnkurs HMS.

15 Måloppnåelse

Sentrale målsettinger om at avfallsmengden skal ha en lavere vekst enn økonomien (målt i BNP) er de siste årene nådd. Et lyspunkt til er at utsorteringen øker mer, i prosent, enn økningen i avfallsmengden.

Alle husholdninger i vår region skal kildesortere husholdningsavfall, og det er obligatorisk hytterrenovasjon i alle områder.

Sorteringsgrad

Det finnes ikke noen gode standard nøkkeltall for utsorteringsgrad som gir sammenligning mellom kommuner og selskaper.

Tall fra HRA

- Matavfall, papir og plastemballasje utgjør 51 % av samlet avfall hentet hos abonnentene.
- Med bare 1.403 tonn til deponi og med restavfall sendt til energigjenvinning, får vi en utnyttelsesgrad av avfallsmengden på 98 %. Dette omfatter total avfallsmengde som går gjennom vårt system. Aske fra forbrenning er ikke tatt inn i regnestykket.

16 Oppgaver i 2014

Vi tar med noen hovedoppgaver for 2014.

- Fortsette skoleprosjektet.
- Ta i bruk ny linje på biogassanlegget samt starte opp produksjon av biogass til drivstoff.
- Fortsette prosjektet med å bruke biorest som gjødsel i landbruket.
- Fortsette å ruste opp gjenvinningsstasjonene.
- Vurdere en femte hentefraksjon, glass/metall, hos husholdningene.
- Øke bevisstheten omkring kvalitetssikring. Blant annet gjennom en ny stilling.

17 Medhjelpere

Det er på sin plass å rette en takk til alle som bidrar til at regionen klarer å gjennomføre en avfallsbehandling som både økonomisk og miljøfaglig gjør at vi kan se både dagens abonnenter og våre etterkommere i øynene:

- De ansatte i HRA som gjør en svært god innsats, og som ikke er redde for å prøve nye systemer, samt gjøre en ekstra innsats når det er nødvendig.
- Våre samarbeidspartnere på transportsiden som kjører regionen rundt.
- Og ikke minst abonnentene, som sørger for sortering både hjemme og på gjenvinningsstasjonene.
- Vårt styre som er åpne for nye løsninger og som ser framover.
- HRAs generalforsamling som forankrer vårt arbeid hos eierkommunene.

Jevnaker, 11.03.2014

Amund Bø
daglig leder